

DINU LIPATTI – CRITIC MUZICAL*

Dr. CRISTINA ȘUTEU

Academia de Muzică „Gheorghe Dima”, Cluj-Napoca

Cristina ȘUTEU a absolvit studiile de licență specializarea *Muzicologie* (2009), masterat (2011) și doctorat (2015) susținând teza cu titlul: *Periegeză, exegeză și hermeneutică în critica muzicală*, sub coordonarea științifică a prof. univ. dr. Gabriel Banciu, la Academia de Muzică „Gheorghe Dima”, Cluj-Napoca. În timpul anilor de studiu, a efectuat stagii de cercetare la biblioteci de prestigiu din Europa și Australia: „Andreea Della Corte”, Torino; „Giuseppe Verdi”, Torino; „Westminster Library”, Londra; și „State Library of Western Australia”, Perth. A fost studentă Erasmus pentru un semestru (2014-2015) la „Universität für Musik und darstellende Kunst” din Viena sub îndrumarea prof. univ. dr. Cornelia Szabó-Knotik unde a participat la seminarul de

„Criticămuzicală” coordonat de prof. univ. dr. Fritz Trümpi. A participat la concursuri de muzicologie și la conferințe naționale și internaționale.

REZUMAT

Dinu Lipatti (1917-1950) a fost un compozitor, interpret și pedagog genial, cu temperamentul uluitor al unui „poet al pianului”, cum îl numea dirijorul Ernest Ansermet, dar și al unui „poet al condeiului”, cum l-am putea supranumi noi. El a fost revelat publicului într-o ipostază mai puțin cunoscută, aceea de critic muzical. Devenind membru al „Asociației internaționale a criticilor”, a publicat timp de doi ani – între 1938 și 1939 – cronici și critici muzicale în ziarul *Libertatea*, fiind corespondentul nostru la Paris. Astfel, publicul românesc a intrat în contact cu personalități ale muzicii internaționale precum Fritz Kreisler, Charles Münch, Hephzibah și Yehudi Menuhin, Leon Szighera, Wanda Landowska, Hermann Scherchen etc. Dinu Lipatti a demonstrat cu succes că este un adevărat Debussy, provenit din spațiul autohton: el a fost compozitor, interpret, profesor și critic. Din criticile sale reiese că personalitatea sa a fost conturată de cel puțin șase calitative: **minuțiozitate**, **eleganță**, **neutralitate**, **talent**, **onestitate**, **responsabilitate** – acestea formând acronimul **MENTOR**.

Cuvinte cheie: minuțiozitate, eleganță, neutralitate, talent, onestitate, responsabilitate, mentor.

* Acest material a fost prezentat în prima variantă la Simpozionul Internațional „Dinu Lipatti” organizat la Universitatea Națională de Muzică din București în 26 noiembrie 2015.

„... sufletul d-lui Lipatti era prezent în degete...”

Virgil Gheorghiu

Introducere

Există unii care mor înainte de a se naște, și există alții care cu adevărat se nasc și nu mor niciodată¹. Și bineînțeles, vor fi și unii care-iucid cu pietre pe „nemuritori”, apoi le înalță monumente. Aceștia, diletanții le spun critici; însă criticii adevărați vor lupta sub steagul adevărului, devenind monumentali². Pentru cei care ajung să o înțeleagă – „arta este un lucru grav.”³ Oare la ce făcea aluzie Dinu Lipatti susținând gravitatea artei: la societate sau comunitate, autoritate sau putere, statut sau clasă, sacru sau secular, alienare sau progres?⁴ Termenul *gravis*, în latină desemna un lucru greoi, împovăraător, apăsător, supărător, opresiv, dar și un fapt deosebit de important⁵.

Există oameni care s-au născut în tinda artei și nu mor niciodată. Pentru ei muzica este un lucru grav, deosebit de grav: ea se înalță⁶ din perimetrul unuiaș,

¹ Pavel Pitea afirma: „sunt unele ființe care mor înainte de a se naște. Sunt unii oameni care trăiesc fără să moară.” Cf. Marin, Florea, *Omul în devenirea sa*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 279.

² Criticul Albert Thibaudet în *Physiologie de la critique*, scria: „Piatra criticului bine intenționat îl va ucide pe Pradon [...] dar îl va ucide, în același timp, pe Racine”. Se cunoaște rivalitatea dintre dramaturgii Pradon și Racine, ale căror lucrări au concurat atât prin titlu, cât și prin conținut. Citatul lui Thibaudet poate fi interpretat ca un avertisment pentru Pradon, cel neinspirat, dar și pentru Racine, cel angajat într-o adversitate stupidă [n.n.]. Vezi Albert Thibaudet, în: Florin Mihăilescu, *Semnificațiile criticii contemporane: perspective ideologice*, Editura Eminescu, București, 1976, p. 129 și Jennifer Tsien, *The Bad Taste of Others. Judging Literary Value in Eighteenth-Century France*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pennsylvania, 2012, pp. 93-94.

³ Aceeași frază apare într-un alt context, utilizată de același autor, mai aproape de arta sunetelor, astfel: *La musique est un chose grave* – „muzica este un lucru grav.” Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, anul XIV, decembrie, nr. 12 / 1964, p. 25 și Grigore Bărgăuanu, Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti”, în: *Muzica*, anul XXI, ianuarie, nr. 1 / 1971, p. 37.

⁴ Sociologul R.A. Nisbet trasează aceste antinomii ca „idei elementare ale sociologiei: comunitate, autoritate, status, sacru, alienare”. ***, Ilie Bădescu et.al. (coord.), *Enciclopedia sociologiei universale. Fondatorii*, vol. 1, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 41.

⁵ Termenul „grave”, în Douglas Harper, *Online Etymology Dictionary*, 2001-2015, la adresa: http://www.etymonline.com/index.php?term=grave&allowed_in_frame=0, accesată în 24.11.2015. Termenul *gravis* implică gravitatea, semnalată frecvent în domeniul cultural prin sintagma „sarcina artei” [n.n.].

⁶ De semnalat că Arta este numele unui râu și al unui oraș din Grecia, iar Artà, un oraș spaniol. Cf. Mircea Muthu, *Permanențe literare românești din perspectivă comparată*, Editura Minerva, București, 1986, p. 43 și ***, Manfred Reckziegel (ed.), *El gran Atlas de bolsillo*, Justus Perthes Verlag Gotha, Gotha, 2000, p. 198.

dintre meandrele unui râu² și, asemenea unei păsări de foc, îl deprinde pe om esența zborului³. Un astfel de om a fost Lipatti.

Activitatea de compozitor, interpret și pedagog i-a validat posterității genialitatea; însă el a profesat și într-un alt domeniu – mai puțin cunoscut – al criticii muzicale⁴. Ca membru al „Asociației internaționale a criticilor”, el a analizat viața muzicală pariziană pentru publicul românesc timp de doi ani – între 1938 și 1939 – semnând rubrica periodicului *Libertatea*⁵, intitulată „Viața muzicală a Parisului – cronică muzicală”.

Scepticului, care va ridica sprâncenele gândindu-se la anii 1938-’39 ca fiind o durată inconsistentă în câștigarea experienței într-un domeniu atât de controversat ca al criticii muzicale pentru un tânăr de 21 de ani, îi putem răspunde că Adorno, care a trăit o viață de două ori mai lungă decât Lipatti, a scris critică muzicală pentru ziarul vienez *Anbruch* doar timp de patru ani (1928-’31), debutând la 25 de ani⁶.

Vom analiza șase caracteristici care se reflectă în criticile semnate de Dinu Lipatti, acesta fiind angajat în activitatea de sculptare a gustului publicului prin intermediul condeiului.

1. Minuțiozitatea

Pentru perceperea unor aspecte legate de formă și conținut, Tudor Vianu susține că un critic are nevoie de „spirit atotcuprinzător și atenție la detalii”⁷.

¹ Orașul București, pentru Lipatti fiind locul natal [n.n.].

² Râul Dâmbovița, pentru Lipatti: apa care străbate Bucureștiul [n.n.].

³ „Brâncuși a vrut tot timpul să învețe piatra să zboare: «toată viața mea am căutat esența zborului»”. Vasile Gogea, „Esența și zborul”, în: Cristian Zărnescu (ed.), *Brâncuși și Transilvania*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2001, p. 58.

⁴ „Despre cronicarul muzical, omul care în paginile ziarului *Libertatea* publică informând cititorul român despre evenimentul muzical al Parisului, prea puțin se știe”, afirma Carmen Păsculescu-Florian (Carmen Păsculescu-Florian, *Vocație și destin. Dinu Lipatti*, Editura Muzicală, București, 1986, p. 7.). Virgil Gheorghiu, în pasajul din *motto*, se referă, bineînțeles la segmentul interpretativ al lui Lipatti; totuși, „sufletul d-lui Lipatti”, aflat „în degete” și-a exprimat opiniile și prin intermediul scriiturii și mai ales, a criticii. Pentru fraza din *motto*, vezi Virgil Gheorghiu, „Cronică muzicală”, în: ***, Paul Zarifopol, Camil Petrescu, Radu Cioculescu (red.), *Revista fundațiilor regale*, Secretariatul General al Fundațiilor Culturale Regale, București, anul VII, februarie, nr. 2 / 1940, p. 453.

⁵ Viorel Cosma, *Muzicieni români – Lexicon*, Editura Muzicală, București, 1970, p. 278.

⁶ F. E. Sparshott, „Theodor W. Adorno”, în: ***, Stanley Sadie (ed.), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, vol. 1: *A to Bacilly*, Macmillan Publishers Ltd., London / New York / Hong Kong, 1995, p. 112.

⁷ Radu Olimpia, *Pagini de critică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 141.

Theodor Bălan, a sesizat exigența și scrupulozitatea cu care colegul său de facultate Dinu¹, își organiza viața:

„Ceea ce a constituit o caracteristică a anilor copilăriei a fost o neobișnuită tendință spre ordine, împinsă până la meticulozitate. [...] În anii de tinerețe și maturitate, dorința de ordine a îmbrăcat și unele aspecte de pedanterie”².

Un exemplu dintr-o cronică publicată în 20 mai 1939 ne dezvăluie atenția și migala cu care Lipatti studia actul interpretativ:

„Kreisler ne-a fermecat la ultimul său recital mai mult în piesele scurte, de efect, în care rămâne incontestabil un maestru de neîntrecut. Oarecari precipitări de «tempo» au diminuat efectul majestuos al chaconei de Bach, iar în concertul de Mozart în sol major am fi dorit mai mult spirit. În schimb, restul programului a fost minunat, mai cu seamă muzica spaniolă pe care Kreisler a redat-o cu vervă și fantezie rară.”³

2. Eleganța în exprimare

Limbajul aforistic, concizia și totodată frumusețea frazei șlefuite în care „slova de foc și slova făurită”⁴ se contopesc în „toată posibilitatea viitoare a perfecției”⁵, fac din Lipatti un *elegans formarum spectator* – „privitor rafinat al frumuseții”⁶. O deviză artistică nespus de sugestivă, preluată o dată cu măiestria pianistică de la profesoara care l-a îndrumat cu o „afectuoasă tiranie”⁷, Florica

¹ Theodor Bălan, „Cu Florica Musicescu despre Dinu Lipatti la o jumătate de veac de la nașterea muzicianului”, în: *Muzica*, anul XVII, martie, nr. 3 / 1967, p. 11.

² Theodor Bălan, „Lipatti sau logica frumosului”, în: *Muzica*, nr. 1 / 1971, *op.cit.*, p. 3.

Fratele lui Dinu, Valentin Lipatti, ne oferă câteva confidențe referitoare la minuțiozitatea artistului, implicat în sectorul tehnic – „excelent fotograf”, radiofonist, dactilograf, „filatelist meticulos”, „foarte bun șofer” și confecționar. Cf. Valentin Lipatti, în: Olga Grigorescu, *Dinu Lipatti*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2011, pp. 58-59.

³ Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, nr. 12 / 1964, *op.cit.*, p. 24.

⁴ Astfel își imagina Arghezi travaliul artistic îngemănat cu inspirația. A se vedea: Tudor Arghezi, *Selected Poems of Tudor Arghezi*, Michael Impey (tr.), Princeton Legacy Library, Princeton, New Jersey, 1976, p.72.

⁵ Astfel a fost caracterizată apariția lui Dinu de către V. Gheorghiu în decembrie, 1939. Virgil Gheorghiu, „Cronica muzicală”, în: ***, Paul Zarifopol, Camil Petrescu, Radu Cioculescu (red.), *Revista fundațiilor regale*, Secretariatul General al Fundațiilor Culturale Regale, București, anul VI, decembrie, nr. 12 / 1939, p. 683.

⁶ Terențiu, *Eunucul*, I, 566, în: Edmund Burke, *Despre sublim și frumos. Cercetare filosofică a originii ideilor*, Editura Meridiane, București, 1981, p. 55.

⁷ Așa considera Lipatti – este expresia lui. Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti pedagog”, în: *Muzica*, nr. 1 / 1991, p. 13.

Musicescu, ni-l înfățișează pe artist ca un căutător de „lumină lină”¹: „«caută lumină tot mai sus la alții și tot mai adânc în tine.»”² Frazele sale se dovedesc grațioase, fără emfază, naturale, uneori locuționale și alteori, poetice³:

„Cu sobrietatea unui artist, ce este sigur de mijloacele sale expresive, Münch reușește să obțină maximum de expresie cu minimum de gesturi.”⁴

„Toată recunoștința mea acestor muzicieni cinstiți ce pot fi luați ca prototip al adevăratului interpret: acel ce nu sacrifică niciodată gândirea muzicală, tehnicii instrumentale.”⁵

„*Hallucination* de Schumann a fost o adevărată fâlfâire de aripi.”⁶

3. Neutralitatea

Nicolae Filimon a trasat în secolul al XIX-lea o linie fină de demarcație între subiectivitatea și obiectivitatea criticului muzical, care este înzestrat să ofere publicului o judecată de valoare veridică:

„vom critica cu imparțialitate și fără pasiune felul cântării fiecărui artist, frumosul și urâtul, binele și răul...”⁷

Acest act constituie un exercițiu benefic artei, numit neutralitate. În 20 mai, 1938, Lipatti a notat câteva idei legate de concertul celor doi Menuhin:

¹ „Lumină lină”, sau *Phos hilaron* este un imn creștin, cunoscut încă din secolul IV, cu autor necunoscut și cu substrat biblic (*In* 1:9; *Evr* 1:3) [1]. Sintagma a fost preluată de poezii noștri ca: M. Eminescu, în „Răsai asupra mea”, T. Arghezi în „Lumină lină” și I. Alexandru în „Lumină lină”. L. Georgescu a completat în 1991 ideea transmisă de Jacques Chapuis – elev al lui Lipatti, care a scris în 1950 pentru *Revue musicale*: „Muzica e în doliu; pentru cei care l-au cunoscut, Lipatti ilumina.”, astfel: „Lipatti s-a înălțat în viață înainte de a dispărea. Precum stelele, s-a stins în lumină.” 1. ***, Robert Benedetto (ed.), *The New Westminster Dictionary of Church History*, vol. 1, Westminster John Knox Press, Louisville / London, 2008, p. 518; 2. Mihai Eminescu, *Poezii*, Humanitas, București, 2015, p. 286; 3. Dumitru Micu, *Tudor Arghezi*, Meridiane Publishing House, Bucharest, 1965, p. 19; 4. Cristian Sandache, *Literatură și ideologie în România lui Nicolae Ceaușescu*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p.162; 5. Lisette Georgescu, „In memoriam Dinu Lipatti”, în: *Muzica*, nr. 1 / 1991, pp. 6-7.

² Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, nr. 12 / 1964, *op.cit.*, p. 25.

³ Ernest Ansermet îl numea „poet al pianului”. Cf. Barbu Brezianu, „Șase ani de la moartea lui Dinu Lipatti”, în *Muzica*, nr. 12 / 1956, p. 19.

⁴ Dinu Lipatti, „Festival Ravel – Stravinski – Concert Charles Münch”, în: *Libertatea*, 20 martie, nr. 6/1938, *apud* Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, p. 86.

⁵ Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, nr. 12 / 1964, *op.cit.*, p. 25.

⁶ *Ibidem*, p. 24.

⁷ Mircea Angheliescu (ed.), *Nicolae Filimon. Opere*, Editura Minerva, București, 1978, p. 278.

„Nu mă așteptam ca Hephzibah Menuhin, sora sa [a lui Yehudi] să fie o atât de desăvârșită pianistă. În concertul ce au dat împreună, nu știam pe care să admir mai mult. Au cântat sonata de Mozart, în fa major, într-un stil de o puritate remarcabilă, Sonata în do minor de Beethoven și cea de Lekeu, pe care, cu toată bunăvoința nu pot să o consider decât ca o lucrare de proastă calitate. Totuși, cei doi Menuhin au executat-o admirabil.”¹

Dacă criticul ar fi susținut primordialitatea marelui Sir Yehudi, lăsându-se orbit de reputația mondială a acestuia, critica lui ar fi fost subiectivă. Gradul de imparțialitate îi conferă titlul de critic muzical.

4. Talent

Un vechi proverb german spune: *Talente werden nicht gefunden sondern erschaffen*, „talentele nu se descoperă; se făuresc”². Un critic muzical trebuie să dețină talent literar și muzical în același timp. Carmen Păsculescu-Florian susține că „Lipatti avea un condei de certă personalitate, analiză obiectivă, competentă, conferind cronicilor semnate de el valoare de document cu multiple semnificații.”³ De asemenea, nu făcea din propriul talent o literă de lege afirmând că „în artă nu se impune ci se propune.”⁴ Modul în care alege cuvintele este de-a dreptul fascinant:

„O altă seară de muzică ce m-a impresionat la culme a fost concertul Quartetului din Budapesta. [...] Nu pot descrie ce momente admirabile mi-a procurat acest concert! Preciziunea atacului era atât de perfectă încât cei patru artiști deveneau un singur executant. În afară de perfecțiunea tehnică la care au ajuns, am admirat respectul ce [!] acești desăvârșiți muzicieni [!] au pentru lucrările executate. [...] Introducerea primei părți a acestei lucrări este pur și simplu uimitoare.”⁵

¹ Dinu Lipatti, „Viața muzicală la Paris. Concertul Enescu – Menuhin. Furtwängler – Munch”, *Libertatea*, nr. 8, 20 mai 1938 *apud* Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, p. 91.

² Ion Piso, „Studii de hermeneutică muzicală” (IV), în: *Muzica*, nr. 1 / 2010, p. 19 la adresa: <http://www.ucmr.org.ro/Texte/RV-1-2010-4.pdf> accesată în 28.11.2015.

³ Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, p. 7.

⁴ Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, nr. 12 / 1964, *op.cit.*, p. 26.

⁵ Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, p. 94.

5. Onestitate

Alexandru Vlahuță afirma în conferința susținută la Ateneul Român în 7 martie, 1893, intitulată *Onestitatea ca artă*:

„Artiștii sunt cultivatori de idei! Viața seamănă mereu, și seamănă amestecat și grâu, și neghină, și flori parfumate, și buruiene otrăvitoare. Artistul alege, fertilizează, cultivă, plivește – și mai ales plivește. Aceasta constituie onestitatea recoltei artistice.”¹

Dinu Lipatti scria cu franchețe, însă fără malițiozitate. În 18 iulie 1938, de exemplu, a afirmat despre sectorul componistic stravinskian următoarele lucruri:

„Am auzit în ultimul timp noul *Concerto pentru 15 instrumente* de Stravinski. La prima audiție n-am fost prea entuziasmat. Apoi am început a-l apropria și a-l înțelege, deși nu cred să mai atingă perfecțiunea la care a ajuns în lucrările sale din trecut (*Le Sacre, Noces, Perséphone*). Tematic vorbind, Stravinski nu a fost niciodată un inspirat, însă reușește să creeze o mișcare irezistibilă în tot ce face.”²

Comparând publicul vienez cu cel din Berlin, menționează:

„Publicul [din Viena, n.n.] nu mai vroia să plece. Dar ținuta aceluiași concert [de la Berlin n.n.] a fost mult mai înaltă. Acea sală maiestuoasă de 1500 de persoane unde nu se găsea un singur loc liber, acei tipi severi în negru, care când surâdeau ridicau din sprâncene, mi-au plăcut totuși mult mai mult decât vienezii care în entuziasmul lor, sunt siguri că ajung să-și ridice pe brațe artistul care îi satisface și știe să-și aleagă programul. M-am simțit însă mai mulțumit să încălzesc niște ghețari.”³

6. Responsabilitate față de artă

Criticul are, totodată, și responsabilitate față de artă. Același discurs al lui Vlahuță rostit la Ateneu acum mai bine de un secol, continuă astfel:

„... nu putem spune îndeajuns cât de mare și de însemnat este rolul acesta, de critic sever și neîndurat, care cumpănește puterile artistului și hotărăște selecționarea gândurilor lui. Cum să nu se îngrijească el de ce alege și cultivă pe stratul ce i s-a încredințat, când se gândește că opera lui își va scutura peste

¹ Alexandru Vlahuță, „Onestitatea în artă”, în: ***, Gheorghe Buluță (coord.), *Cultură și civilizație: conferințe ținute la tribuna Ateneului Român*, Editura Eminescu, București, 1989, p. 192.

² Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, nr. 12 / 1964, *op.cit.*, p. 23.

³ *Ibidem*, p. 24.

atâtea capete ideile, seminți care vor germina și vor răsări mereu, împingând astfel recoltă după recoltă, energie după energie în eterna undulație a vieții.”¹

Lipatti „nu a făcut decât să propage neîncetat, prin creațiile sale interpretative ca și prin îndrumările pedagogice, principiul respectului absolut față de text.”² De pildă, într-o scrisoare menționa următoarele:

„Adevărata și singura noastră religie, unicul nostru punct de sprijin, de nezdruncinat, este textul scris. Nu trebuie niciodată să facem vreo greșală față de acest text, ca și cum am vrea să răspundem clipă de clipă de faptul nostru pe acest tărâm, în fața unor juzi neînduplecați. [...] textul scris trebuie să-l studiem, să-l asimilăm, să-l confruntăm cu mai multe ediții pentru ca în cele din urmă să fie pusă în lumină acea imagine care să corespundă cu cea mai mare fidelitate gândirii inițiale a creatorului.”³

În 20 mai 1939, el va susține că...

„ne aflăm într-o epocă în care, spre a satisface și atrage un public dornic de artă, concesiile sunt făcute, din păcate, de cei de pe scenă, dar nu de cei din sală. Unul din efectele acestui procedeu este sărăcia de imaginație în formarea programelor tuturor concertelor simfonice din lume. Sau mai bine zis, lipsa unui curaj elementar de a susține cu tărie ceea ce merită a fi susținut, iar nu ceea ce – face la sigur sala plină! [...] Același lucru când e vorba de un artist necunoscut: publicul nu se deranjează decât pentru câteva «stele» favorite, cu renume fabricat în America.”⁴

Sau...

„Violonistul Leon Szighera a părăsit arcușul pentru bagheta de dirijor, pe care n-o ține însă cu prea multă autoritate. Cu ocazia concertului ce a dirijat pentru prima dată la Paris, am putut constata lipsa totală de discernământ a publicului parisian ce, întocmai unei turme de oi, se lasă mânat de reclama mai mult sau mai puțin scandalosă a unor impresari.”⁵

În concluzie, observăm că Dinu Lipatti, critic muzical, a fost caracterizat de aceste șase atribute:

Minuțiozitate în analiză,
Eleganță în exprimare,
Neutralitate în evaluare,

¹ Alexandru Vlahuță, „Onestitatea în artă”, în: ***, Gheorghe Buluță (coord.), *loc.cit.*

² Mircea Voicana (coord.), *George Enescu*, Editura Academiei, București, 1971, p. 515.

³ Cf. Barbu Brezianu, „Șase ani de la moartea lui Dinu Lipatti”, în *Muzica*, nr. 12 / 1956, p. 19.

⁴ Dragoș Tănăsescu, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, nr. 12 / 1964, *op.cit.*, p. 24.

⁵ Dinu Lipatti, „Viața muzicală la Paris. Landowska – Szighera – Scherchen – Stravinski”, *Libertatea*, 22 iunie 1938, *apud* Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, p. 98.

Talent,
Onestitate față de compozitor, interpret și public și
Responsabilitate față de artă.

Aceste trăsături, care îi conturează personalitatea, formează acronimul MENTOR.

Criticul, care a afirmat în 20 februarie 1938, că „nu oricui îi este dat să fie un educator al maselor”¹, a insistat asupra acestei priviri supra-obișnuite, care îl diferențiază net de publicul meloman: „nu cercetați niciodată o operă cu ochii morților sau ai trecutului, s-ar putea să nu vă alegeți decât cu craniul lui Yorick². Casella afirma pe drept cuvânt că nu trebuie să ne mulțumim să respectăm capodoperele, ci să le iubim.”³

Maniera lui Lipatti trădează un tip de originalitate care implică o atare paternitate asupra operei de artă. Un adevărat *pater* este cel care-i șoptește operei sale o expresie augustiniană *amo: volo ut sis*, „iubesc: voiesc să fii.”⁴ Așadar, activitatea publicistică a lui Dinu Lipatti rămâne o mărturie ce reflectă valențele sale de MENTOR în domeniul criticii muzicale.

BIBLIOGRAFIE

- ***, **BĂDESCU, Ilie**, et.al. (coord.), *Enciclopedia sociologiei universale. Fondatorii*, vol. 1, Editura Mica Valahie, București, 2011.
- ***, **BENEDETTO, Robert**, (ed.), *The New Westminster Dictionary of Church History*, vol. 1, Westminster John Knox Press, Louisville / London, 2008.
- ***, **RECKZIEGEL, Manfred**, (ed.), *El gran Atlas de bolsillo*, Justus Perthes Verlag Gotha, Gotha, 2000.
- ***, **STANLEY, Sadie**, (ed.), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, vol. 1: *A to Bacilly*, Macmillan Publishers Ltd., London / New York / Hong Kong, 1995.
- ***, **ZARIFOPOL, Paul, PETRESCU, Camil, CIOCULESCU, Radu**, (red.), *Revista fundațiilor*

¹ Dinu Lipatti, *Viața muzicală la Paris. Recital Walther Gieseking – Alfred Cortot, Libertatea*, 15 februarie, nr. 4 / 1938, *apud* Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, p. 84.

² Adică, „să vă treziți la cruda realitate prea târziu.” [n.n.]. Yorick a fost un măscărici din copilăria lui Hamlet, celebrul erou shakespearian. În scena groparilor din piesa Bardului din Avon, Hamlet este smuls din visare și readus în lumea reală când primește de la unul dintre gropari craniul lui Yorick. Dan A. Lăzărescu, *Introducere în shakespeareologie*, Editura Univers, București, 1974, p. 529.

³ Lipatti va dezvolta ideea: „... Casella spune pe undeva că capodoperele nu trebuie respectate, ci iubite, căci nu respectăm decât lucrurile moarte [;] ori o capodoperă e un lucru viu pentru eternitate.” Carmen Păsculescu-Florian, *op.cit.*, pp. 170-171.

⁴ Stephen Kampowski, *Arendt, Augustine, and the New Beginning*, W. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan / Cambridge, UK, 2008, p. 205.

- regale*, Secretariatul General al Fundațiilor Culturale Regale, București, anul VII, februarie, nr. 2 / 1940.
- ANGHELESCU, Mircea**, (ed.), *Nicolae Filimon. Opere*, Editura Minerva, București, 1978
- ARGHEZI, Tudor**, *Selected Poems of Tudor Arghezi*, **IMPEY, Michael** (tr.), Princeton Legacy Library, Princeton, New Jersey, 1976.
- BĂLAN, Theodor**, „Cu Florica Musicescu despre Dinu Lipatti la o jumătate de veac de la nașterea muzicianului”, în: *Muzica*, anul XVII, martie, nr. 3 / 1967, p. 11-15.
- BĂLAN, Theodor**, „Lipatti sau logica frumosului”, în: *Muzica*, anul XXI, ianuarie, nr. 1 / 1971, pp. 3-5.
- BĂRGĂUANU, Grigore**, și **TĂNĂSESCU, Dragoș**, „Dinu Lipatti”, în: *Muzica*, anul XXI, ianuarie, nr. 1 / 1971, pp. 37-44
- BREZIANU, Barbu**, „Șase ani de la moartea lui Dinu Lipatti”, în *Muzica*, nr. 12 / 1956, p. 17-20.
- BURKE, Edmund**, *Despre sublim și frumos. Cercetare filosofică a originii ideilor*, Editura Meridiane, București, 1981
- COSMA, Viorel**, *Muzicieni români – Lexicon*, Editura Muzicală, București, 1970
- EMINESCU, Mihai**, *Poezii*, Humanitas, București, 2015.
- FLOREA, Marin**, *Omul în devenirea sa*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007
- GEORGESCU, Lisette**, „In memoriam Dinu Lipatti”, în: *Muzica*, nr. 1 / 1991, pp. 6-7.
- GHEORGHIU, Virgil**, „Cronica muzicală”, în: **, **ZARIFOPOL, Paul**, **PETRESCU, Camil**, **CIOCULESCU, Radu**, (red.), *Revista fundațiilor regale*, Secretariatul General al Fundațiilor Culturale Regale, București, anul VI, decembrie, nr. 12 / 1939, p. 683.
- GOGEA, Vasile**, „Esența și zborul”, în: **ZĂRNESCU, Cristian**, (ed.), *Brâncuși și Transilvania*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2001
- GRIGORESCU, Olga**, *Dinu Lipatti*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2011
- KAMPOWSKI, Stephen**, *Arendt, Augustine, and the New Beginning*, W.B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan / Cambridge, UK, 2008
- LĂZĂRESCU, Dan A.**, *Introducere în shakespeareologie*, Editura Univers, București, 1974
- LIPATTI, Dinu**, „Festival Ravel – Stravinski – Concert Charles Münch”, în: *Libertatea*, 20 martie, nr. 6/1938
- LIPATTI, Dinu**, „Viața muzicală la Paris. Concertul Enescu – Menuhin. Furtwängler – Munch”, *Libertatea*, nr. 8, 20 mai 1938
- LIPATTI, Dinu**, „Viața muzicală la Paris. Landowska – Szighera –Scherchen – Stravinski”, *Libertatea*, 22 iunie 1938
- LIPATTI, Dinu**, *Viața muzicală la Paris. Recital Walther Giesecking – Alfred Cortot*, *Libertatea*, 15 februarie, nr. 4 / 1938
- MICU, Dumitru**, *Tudor Arghezi*, Meridiane Publishing House, Bucharest, 1965.
- MIHĂILESCU, Florin**, *Semnificațiile criticii contemporane: perspective ideologice*, Editura Eminescu, București, 1976
- MUTHU, Mircea**, *Permanențe literare românești din perspectivă comparată*, Editura Minerva, București, 1986
- OLIMPIA, Radu**, *Pagini de critică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988
- PĂSCULESCU-FLORIAN, Carmen**, *Vocație și destin. Dinu Lipatti*, Editura Muzicală, București, 1986

- SANDACHE, Cristian**, *Literatură și ideologie în România lui Nicolae Ceaușescu*, Editura Mica Valahie, București, 2011.
- TĂNĂSESCU, Dragoș**, „Dinu Lipatti – critic muzical și pedagog”, în: *Muzica*, anul XIV, decembrie, nr. 12 / 1964, pp. 23-28.
- TĂNĂSESCU, Dragoș**, „Dinu Lipatti pedagog”, în: *Muzica*, nr. 1 / 1991, pp. 11-15.
- TSIEN, Jennifer**, *The Bad Taste of Others. Judging Literary Value in Eighteenth-Century France*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pennsylvania, 2012
- VLAHUȚĂ, Alexandru**, „Onestitatea în artă”, în: ***, Gheorghe Buluță (coord.), *Cultură și civilizație: conferințe ținute la tribuna Ateneului Român*, Editura Eminescu, București, 1989, p. 192.
- VOICANA, Mircea**, (coord.), *George Enescu*, Editura Academiei, București, 1971

BIBLIOGRAFIE Electronică

- PISO, Ion**, „Studii de hermeneutică muzicală” (IV), în: *Muzica*, nr. 1 / 2010, pp. 3-30 la adresa <http://www.ucmr.org.ro/Texte/RV-1-2010-4.pdf> accesată în 28.11.2015.
- HARPER, Douglas**, *Online Etymology Dictionary*, 2001-2015, la adresa: www.etymonline.com accesată în 24.11.2015.